

MEMORANDUM OF ASSOCIATION: TERMINOLOGIA ZWIĄZANA Z ZAWIĄZANIEM I REJESTRACJĄ SPÓŁKI *COMPANY LIMITED BY SHARES*

Łucja Biel

Autorka jest doktorem nauk humanistycznych, adiunktem w Zakładzie Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową w Instytucie Anglistyki Uniwersytetu Gdańskiego, tłumaczem tekstów ekonomiczno-prawniczych i tłumaczem przysięgłym. Jest absolwentką translatoryki na Filologii Angielskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego, School of American Law (Chicago-Kent School of Law i UG) i University of Cambridge Diploma in English and European Union Law.

O ile w przypadku terminologii polskiego prawa spółek można mówić o wypracowanym uzusie translacyjnym ze względu na trzy powszechnie dostępne tłumaczenia na język angielski Kodeksu spółek handlowych (KSH) wydawnictw: Translegis, Zakamycze i Beck oraz liczne przewodniki dla inwestorów zagranicznych opracowywane np. przez PAliIZ, które z reguły powielają jednolite angielskie ekwiwalenty polskich terminów, to tłumaczenie terminologii brytyjskiego prawa spółek może nastroczać trudności. Brytyjskie (jak i amerykańskie) prawo spółek jest słabo omówione w literaturze polskojęzycznej, a w angielsko-polskich słownikach prawniczych łatwiej znaleźć ukierunkowane na język źródłowy angielskie ekwiwalenty polskich terminów niż autentyczne (zwłaszcza te nowsze) terminy prawa brytyjskiego. Brak uzusu translacyjnego powoduje niski stopień zakorzenienia ekwiwalentów w świadomości odbiorcy, a co za tym idzie dłuższy czas ich przetwarzania i mniej efektywną komunikację.

Brytyjskie prawo spółek przechodzi ostatnio głębokie zmiany („is in a state of flux”, Lowry i Dignam 2006: vi), związane częściowo z harmonizacją z prawem unijnym. Dotychczas podstawowym uregulowaniem w tym zakresie były ustawy o spółkach kapitałowych (Companies Act) z roku 1985 i 1989, które zostaną stopniowo zastąpione reformującą i upraszczającą prawo spółek ustawą Companies Act z 2006 r. obowiązującą w pełni od 1.10.2009 r. w Anglii, Walii, Szkocji, a także w Irlandii Północnej. Licząca 760 stron ustawa jest dostępna na stronie http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/pdf/ukpga_20060046_en.pdf i warto do niej sięgnąć.

Ustawa wprowadza istotne zmiany w treści i funkcji dokumentu *Memorandum of Association*, będącego przedmiotem niniejszej analizy. Za podstawę opracowania posłuży Companies Act z 2006 r. (CA 2006) oraz tzw. Table B i Table F, czyli wzorcowe *memorandum*, odpowiednio dla *private company limited by shares* i *public company limited by shares*, które są bliskimi odpowiednikami polskiej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o.o.) oraz spółki akcyjnej (S.A.) (szerzej o różnicach między spółkami – Biel 2007). Za punkt odniesienia dla polskich ekwiwalentów funkcjonalnych służy Kodeks spółek handlowych.

Na początku warto zwrócić uwagę na istotną różnicę kulturową w postrzeganiu spółek kapitałowych w systemie *common law* i *civil law*. W systemie *common law* wyraźnie oddziela się pojęcie spółki osobowej (*partnership*) od kapitałowej (*company*), która jest regulowana odrębnymi aktami prawnymi. Natomiast w ramach danego typu spółek następuje pewna integracja pojęciowa. Jak podkreśla Mayson i in., brytyjskie prawo spółek tradycyjnie uważa spółki prywatne i publiczne za dwa warianty jednej bazowej formy organizacji, z kolei w systemach Europy kontynentalnej odpowiedniki tych spółek traktowane są odrębnie. Wraz z przystąpieniem Zjednoczonego Królestwa do Unii Europejskiej i stopniową harmonizacją prawa zaczęto przykładać większą wagę do rozróżniania spółek publicznych od prywatnych, np. wprowadzając obowiązkowe oznaczenia formy prawnej w nazwie spółki: „before 1980

people dealing with companies did not usually know, or care, whether they were public or private” (Mayson i in. 2006: 64-65). Ta integracja pojęciowa ma także odzwierciedlenie w makrostrukturze ustaw Companies Act, w których spółki kapitałowe zdefiniowane są praktycznie na jednej stronie (s. 3-6 w CA 2006), a pozostałe rozdziały omawiają zagadnienia wspólnie dla wszystkich spółek. W rezultacie w odniesieniu do spółek kapitałowych stosowana jest jednolita terminologia (zob. tabela poniżej). Polski Kodeks zawiera odrębne działy poświęcone poszczególnym spółkom osobowym i kapitałowym, co wiąże się również ze stosowaniem niekiedy odmiennej terminologii dla funkcjonalnie zbliżonych pojęć.

Angielskie spółki kapitałowe: <i>private i public company limited by shares</i>	Polskie spółki kapitałowe	
	<i>spółka z ograniczoną odpowiedzialnością</i>	<i>spółka akcyjna</i>
<i>share</i>	<i>udział</i>	<i>akcja</i>
<i>member</i>	<i>wspólnik</i>	<i>akcjonariusz</i>
<i>Memorandum i Articles of Association</i>	<i>umowa spółki</i>	<i>statut spółki</i>
<i>General Meeting</i>	<i>Zgromadzenie wspólników</i>	<i>Walne zgromadzenie</i>

Tabela 1. Podstawowe różnice terminologiczne między sp. z o.o. a S.A.

I tak odpowiednikiem terminu *udział* w spółce z o.o. jest w spółce akcyjnej – *akcja*, z kolei w omawianych spółkach brytyjskich zarówno prywatnych, jak i publicznych jest *share*. W spółce z o.o. (oraz w większości spółek osobowych) posiadaczem udziału jest *wspólnik*, a jego odpowiednikiem w S.A. jest *akcjonariusz*. W brytyjskich spółkach osobowych występuje *partner*, z kolei w spółkach kapitałowych, bez względu na ich formę prawną – *member* (zwany również *shareholder* w spółkach mających kapitał zakładowy *share capital* lub *stockholder* w USA). Czasami spotka się błędne tłumaczenie *member* jako *członek*. Tłumacząc z języka angielskiego musimy podjąć decyzję, czy dana spółka jest bardziej zbliżona do spółki z o.o. czy S.A. (kierując się np. wysokością kapitału zakładowego lub możliwością objęcia akcji/udziałów), a następnie konsekwentnie stosować terminologię dla danego rodzaju spółki. I tak *member* nazywa się *wspólnik* w odpowiedniku sp. z o.o. lub *akcjonariusz* w odpowiedniku S.A. Warto wspomnieć na marginesie, że terminy *shareholder* i *stockholder* nie są tożsame ze *stakeholder* (interesariusz), który ma szersze znaczenie i obejmuje różne grupy interesów: pracowników, klientów, dostawców, banki, wierzycieli czy społeczność lokalną (por. Birds 2004: 343).

Przejdźmy teraz do omówienia nazwy dokumentu *Memorandum of Association*. Aby zbadać jej zakres semantyczny, niezbędne będą odniesienia do *Articles*, *umowy spółki* i *statutu*. Spółki brytyjskie, zarówno publiczne, jak i niepubliczne, sporządzają dwa odrębne dokumenty:

- *Memorandum of Association*
- *Articles of Association*.

Przed 1856 r. spółki przygotowywały tylko jeden dokument zwany *deed of settlement* (Birds i in. 2004: 4). Według ustawy CA 1985 *Memorandum* i *Articles* stanowią łącznie „konstytucję” spółki – *company constitution*. **Memorandum** zawiera ogólne informacje o spółce (*outward-looking document*), a jego makrostruktura w dotychczasowym formacie obejmuje przede wszystkim oznaczenie firmy, siedziby, przedmiotu działalności i wysokości kapitału zakładowego (zob. tabela poniżej). **Articles** jest umową pomiędzy spółką a jej wspólnikami/akcjonariuszami, która reguluje stosunki wewnątrz spółki (*inward-looking document*), określa władze spółki, zakres ich obowiązków i uprawnień, sposób podejmowania uchwał oraz szczegółowe zasady związane z kapitałem spółki (Lowry i Dignam 2006: 7). Jeżeli spółka nie złoży *Articles*, oznacza to, że przyjęła wersję wzorcową tego dokumentu, zwaną Table A.

Ustawa CA 2006 wprowadza rewolucyjną zmianę w granicach omawianych pojęć – „konstytucja” spółki ma obejmować jedynie *Articles* oraz niektóre późniejsze uchwały organów spółki (s. 17). Nowe (tzw. **new-style**) *Memorandum* zostało wyłączone z „konstytucji” i znacznie okrojone (zob. tabela 2). Ma zawierać tylko oświadczenie założycieli o chęci zawiązania spółki i objęciu akcji/udziałów (s. 8). Dokument będzie miał znaczenie historyczne i nie będzie można go zmieniać (objaśnienia do ustawy EN 2006: 11). Z kolei nowe *Articles* będą – jak wcześniej – regulować zasady funkcjonowania spółki, jednak zmieni się ich ranga, ponieważ będą głównym składnikiem „konstytucji” spółki. Przyjęto, że dane, które były zamieszczane w starym formacie *Memorandum* (np. przedmiot działalności), staną się częścią *Articles*, dzięki czemu spółki nie będą musiały zmieniać formatu dotychczasowych dokumentów (s. 28). Informacje o kapitale zakładowym oraz udziałach/akcjach będą określone w oświadczeniu *Statement of capital and initial shareholding* (s. 10), a dane dotyczące firmy, siedziby, ograniczenia odpowiedzialności i formy prawnej spółki pojawią się w zaświadczeniu rejestracyjnym *Certificate of Incorporation*.

Nieco inny podział pola semantycznego występuje w terminologii amerykańskiej. Prawo spółek regulowane jest na poziomie stanowym, więc terminologia stosowana w poszczególnych stanach bywa odmienna. I tak odpowiednikiem *Memorandum of Association* są *Articles of Incorporation*, *Certificate of Incorporation* lub *Corporate Charter*, a odpowiednikiem *Articles of Association* – *bylaws*. Warto wspomnieć, że akt założycielski stosowany w stanie Delaware, tj. *Certificate of Incorporation*, może w innych stanach oznaczać – jak w Wielkiej Brytanii – zaświadczenie o rejestracji spółki. Treść dokumentu amerykańskiego zależy od prawa stanowego, ale najczęściej jest on bardziej rozbudowany niż jego brytyjski odpowiednik (również w starym formacie). Może to wynikać z faktu, iż do rejestracji spółki amerykańskiej wystarczy na ogół złożyć tylko *Articles of Incorporation* (Gubby 2004: 220), a np. w stanie Delaware można w *Certificate of Incorporation* zamieścić obligatoryjne lub fakultatywne postanowienia przewidziane przez prawo stanowe dla *bylaws*. Kluczowym dokumentem w Stanach Zjednoczonych jest zatem *Articles of Incorporation*, z kolei w Wielkiej Brytanii po wejściu w życie ustawy CA 2006 – *Articles of Association*.

Wracając do dokumentów brytyjskich, tj. *Memorandum* i *Articles*, w systemie polskim odpowiada im jeden dokument – *umowa spółki* w przypadku sp. z o.o. lub *statut* w przypadku S.A., ewentualnie *jednostronna czynność prawna* (akt założycielski) dla spółki jednoosobowej. Poniższa tabela zawiera porównanie makrostruktury i zakresu tematycznego starego i nowego formatu *Memorandum* i *Articles* oraz *umowy* sp. z o.o. i *statutu* S.A.

CA 1985	CA 2006	Umowa Sp. z o.o.	Statut SA
Memorandum of Association (old-style) 1. firma i siedziba → 2. czy odpowiedzialność jest ograniczona 3. czy spółka jest publiczna 4. przedmiot działalności 5. wysokość kapitału zakł., wartość nominalna i liczba →	Application for registration 1. firma i siedziba 2. czy odpowiedzialność jest ograniczona 3. czy spółka jest publiczna Nie musi być określony; w razie jego ograniczenia – adnotacja w <i>Articles</i> Statement of capital and initial shareholdings (s. 10)	1. firma i siedziba 2. przedmiot działalności 3. czas trwania spółki, jeżeli jest oznaczony 4. wysokość kapitału zakładowego 5. liczba i wartość nominalna udziałów objętych przez wspólników 6. czy wspólnik może mieć więcej niż jeden udział	1. firma i siedziba 2. przedmiot działalności 3. czas trwania spółki, jeżeli jest oznaczony 4. wysokość kapitału zakładowego oraz kwota wpłacona na jego pokrycie 5. wartość nominalna, liczba i rodzaje akcji 6. oznaczenie założycieli 7. liczba członków zarządu i rady

akcji/udziałów	Memorandum of Association (new-style)		nadzorczej
6. zgoda założycieli na zawiązanie spółki i objęcie udziałów/akcji	zgoda założycieli na zawiązanie spółki i objęcie udziałów/akcji		8. pismo do ogłoszeń
Articles of Association	Articles of Association		9. liczba i rodzaje tytułów uczestnictwa w zysku lub podziale majątku
- dokument wtórny w stosunku do Memorandum - reguluje wewnętrzne stosunki spółki	- najważniejszy dokument „konstytucji” - reguluje głównie wewnętrzne stosunki spółki		10. obowiązki świadczenia na rzecz spółki
			11. warunki i sposób umorzenia akcji
			12. ograniczenie zbywalności akcji
			13. uprawnienia osobiste przyznane akcjonariuszom
			14. koszty utworzenia sp.

Tabela 2. Porównanie makrostruktury i zakresu *Memorandum*, *Articles*, umowy sp. z o.o. i statutu SA.

‘Umowa’ i ‘statut’ są pojęciami zbliżonymi, choć nie identycznymi. Oba dokumenty wymagają formy aktu notarialnego, a różnią się m.in. zakresem postanowień obligatoryjnych, które zostały wyszczególnione w powyższej tabeli. Statut (art. 304 KSH) – oprócz informacji, które pojawiają się w umowie sp. z o.o. (art. 157 KSH) – musi zawierać dodatkowe informacje, tj. punkty od 7 do 14. Punkty od 1 do 5 (zaznaczone kursywą) są niemal identyczne w obu dokumentach, pokrywając się prawie całkowicie z obowiązkową zawartością *Memorandum* w starym formacie. Z kolei punkty od 7 do 14 statutu zawierają postanowienia typowe dla *Articles*. W odniesieniu do postanowień obligatoryjnych można stwierdzić, że pole semantyczne terminy „umowa” pokrywa się z polem *Memorandum*, z kolei pole semantyczne terminu „statut” obejmuje zarówno pole *Memorandum*, jak i *Articles*. Relacja między omawianymi czterema pojęciami jest jednak znacznie bardziej skomplikowana – zakres treściowy *Memorandum* i *Articles* jest stosunkowo sztywny, z kolei umowy spółkowe i statuty są w praktyce znacznie bardziej rozbudowane i zawierają szereg postanowień fakultatywnych. Umowa spółki zawiera zarówno postanowienia o charakterze umownym, jak i statutowym: „jest najważniejszym dokumentem umożliwiającym zarówno powstanie spółki, jak i regulującym jej funkcjonowanie po zarejestrowaniu. Postanowienia umowy spółki odnoszą się nie tylko do stosunków wewnętrznych, ale mogą mieć istotny wpływ na stosunki zewnętrzne” (Kidyba 2005: 749). Rozbudowana umowa spółki nie pokrywa się w tak dużym stopniu ze starym formatem *Memorandum* jak w przypadku postanowień obligatoryjnych, ponieważ zawiera również postanowienia typowe dla *Articles*.

Inną ważną różnicą pomiędzy umową spółki a statutem jest rola dokumentu w procesie zawiązania spółki. KSH wprowadza rozróżnienie między *zawiązaniem* a *powstaniem* spółki. Mówiąc w pewnym uproszczeniu, spółka zostaje zawiązana (*association*) po podpisaniu aktu założycielskiego przez założycieli, a powstaje (*incorporation/formation*) po wpisie do rejestru (*registration*). W okresie między zawiązaniem a rejestracją podmiot określa się mianem: *spółka w organizacji*. Podpisanie umowy sp. z o.o. skutkuje zawiązaniem spółki i utworzeniem spółki w organizacji. Dla spółki akcyjnej „statut (a ściślej jego przyjęcie, podpisanie przez założycieli) nie jest składnikiem czynności zawiązania spółki” (Potrzeszcz i Siemiątkowski 2003: 152).

Zatem *Memorandum* i *Articles* stanowią „komplet” dokumentów założycielskich jednej spółki, a *umowa spółki* i *statut* są podobnymi dokumentami dwóch różnych rodzajów spółek. W prawie angielskim nie ma ekwiwalentów, które mają podobną relację jak *umowa* i *statut*, a w prawie polskim – jak *Memorandum* i *Articles*. Jak zatem tłumaczyć *Memorandum* i *Articles* na język polski? Z pewnością błędem jest, niezależnie od formatu, tłumaczenie *Memorandum* jako *umowy spółki*, a *Articles* jako *statutu* w odniesieniu do tej samej spółki, ponieważ jest to kalka relacji istniejącej między polskimi pojęciami, która sugeruje, że mamy do czynienia z aktem założycielskim sp. z o.o. w pierwszym przypadku i S.A. w drugim, a więc *de facto* z dwiema różnymi spółkami. W świetle omawianych zmian zasadne wydaje się tłumaczenie *Articles* – w zależności od rodzaju spółki – jako *umowy spółki* lub *statutu* ze względu na podobną funkcję i wagę oraz pokrywające się w praktyce pola semantyczne. Z kolei *Memorandum* w nowym formacie ma być dokumentem informującym jedynie o chęci zawiązania spółki. Można więc sięgnąć do art. 313 KSH, zgodnie z którym *zgoda na zawiązanie spółki* akcyjnej, brzmienie statutu i objęcie akcji może być wydana w jednym lub kilku aktach notarialnych. Zgoda na zawiązanie spółki wyrażona w osobnym akcie bywa nazywana *aktem zawiązania spółki* i termin ten jest dobrym ekwiwalentem przybliżającym funkcję *Memorandum*. W KSH pojawia się również termin *akt założycielski spółki* w art. 4 w kontekście spółki jednoosobowej („Ilekcroć w ustawie mowa jest o „umowie spółki”, należy przez to rozumieć także akt założycielski sporządzony przez jedynego wspólnika albo akcjonariusza spółki kapitałowej”) oraz w art. 623 („spółki handlowe istniejące w dniu wejścia w życie ustawy dostosują postanowienia swoich umów, aktów założycielskich lub statutów do jej przepisów”). ‘Akt założycielski’ wydaje się być bardziej ogólnym pojęciem, obejmującym umowę spółki, statut, jak i jednostronną czynność prawną, przez co jest mniej precyzyjny niż ‘akt zawiązania spółki’.

Dokumenty założycielskie w nowym formacie	Private company limited by shares Sp. z o.o.	Public company limited by shares S.A.
<i>Memorandum</i>	<i>Akt/dokument zawiązania spółki</i>	<i>Akt/dokument zawiązania spółki</i>
<i>Articles of Association</i>	<i>Umowa spółki</i>	<i>Statut</i>

Tabela 3. Polskie ekwiwalenty *Memorandum* i *Articles of Association*.

Podobny termin, *dokument zawiązania*, pojawia się w terminologii unijnej w odniesieniu do dwuczęściowych dokumentów założycielskich spółki europejskiej: „określenie „Statut SE” oznacza zarówno dokument zawiązania [*instrument of incorporation*], gdy jest ono przedmiotem oddzielnego dokumentu, jak i Statut SE [*statutes of the SE*] we właściwym rozumieniu” (art. 6 rozporządzenia nr 2157/2001).

Zobaczmy teraz angielskie ekwiwalenty *umowy spółki* i *statutu* w trzech angielskich tłumaczeniach KSH. Na pierwszy rzut oka zauważalna jest rozbieżność terminologiczna.

	Translegis	CH Beck	Zakamycze
<i>Umowa spółki</i>	<i>Deed of the company</i>	<i>Articles of Association</i>	<i>Articles of Association</i>
<i>Statut</i>	<i>Articles of a joint-stock company</i>	<i>Statutes</i>	<i>Statutes</i>

Tabela 4. Angielskie ekwiwalenty *umowy spółki* i *statutu* w tłumaczeniach KSH.

Widać również niespójność strategii w doborze ekwiwalentów. W propozycji CH Beck i Zakamycze termin *umowa spółki* oddano poprzez ekwiwalent ukierunkowany na język docelowy *Articles of Association*, z kolei *statut* przez ekwiwalent zorientowany na

źródło, tj. termin unijny dotyczący spółki europejskiej *societas europaea*. Odbiorcy brytyjskiemu i amerykańskiemu termin *statutes* będzie się kojarzył przede wszystkim z ustawą (podobne znaczenie było obecne w języku polskim – *statuty mazowieckie*). *Statute* w znaczeniu *statutu* spółki nie figuruje w ostatnich wydaniach popularnych angielskich słowników prawniczych, np. *Oxford Dictionary of Law* czy *Black's Law Dictionary*, może być więc niejasny dla klienta brytyjskiego, a zwłaszcza dla amerykańskiego, choć z pewnością będzie zrozumiały dla odbiorcy z innych państw unijnych. Ze względu na znaczny stopień przystawalności pojęć *statut* i *Articles* lepszym ekwiwalentem dla odbiorcy brytyjskiego jest ukierunkowana na język docelowy propozycja Translegis *articles of a joint-stock company*, choć jeszcze lepszy byłby ekwiwalent funkcjonalny *Articles of Association*, zważywszy na uzus translacyjny w innych krajach europejskich (np. holenderski *statuten*, cf. Gubby 2004: 220) oraz rozszerzenie zakresu i podniesienie rangi tego dokumentu przez CA 2006.

Pomimo funkcjonalnego ekwiwalentu dla *statutu*, Translegis tłumaczy termin *umowa spółki* przez mało czytelną kalkę ukierunkowaną na język źródłowy – *deed of the company*, który nie implikuje, że mamy do czynienia z aktem założycielskim spółki, ale z bardziej sformalizowaną umową lub czynnością prawną dokonywaną w imieniu spółki (np. „to acknowledge this Power of Attorney as the act and deed of the Company”). Uzasadnienie dla użycia terminu *deed* w bardziej przejrzystym ekwiwalencie ukierunkowanym na źródło, tj. *deed of association*, przedstawiła Kierzkowska, argumentując, iż umowa spółki wymaga formy aktu notarialnego (2002: 112). Nie sposób nie zauważyć, że chociaż *statut* również wymaga formy aktu notarialnego (a *Articles* nie muszą być podpisywane przez założycieli) nie uwypukla się tego faktu *explicite* w angielskim ekwiwalencie, co należy uznać za brak konsekwencji. Ponadto nasuwa się pytanie, czy forma aktu notarialnego jest rzeczywiście cechą wymagającą eksplikacji. Z pewnością zaproponowany przez Kierzkowską ekwiwalent *deed of association*, będący modyfikacją *Memorandum/Articles of Association* jest dobrym ekwiwalentem ukierunkowanym na źródło, konotującym pewną obcość. Kierzkowska podkreśla również możliwość zastosowania ekwiwalentów funkcjonalnych dla odbiorcy bliskiego, tj. *Articles of Incorporation* dla odbiorcy amerykańskiego i *Memorandum of Association* dla odbiorcy brytyjskiego (2002: 113). Warto podkreślić, że *Memorandum* obejmuje wyłącznie obligatoryjne postanowienia umowy spółki. Należałoby więc ustalić, czy tłumaczona umowa spółki zawiera wyłącznie obligatoryjne postanowienia i jest bliższa *Memorandum* czy też ma na tyle dużo postanowień fakultatywnych, że staje się bliższa *Articles*. Wejście w życie nowego formatu brytyjskich aktów założycielskich rozwiąże ten problem, ponieważ dzięki zbliżeniu pojęć ekwiwalentem funkcjonalnym dla umowy spółki staną się *Articles*.

Przejdźmy teraz do omówienia procesu rejestracji spółek, czyli ***registration of a company*** (UK)/*filing of a corporation* (US) (por. Gubby 2004: 217). Spółki zakładane w Anglii, Walii i Szkocji rejestruje się nie w sądzie, ale w urzędzie rejestrowym *Companies House* (www.companieshouse.gov.uk), którym kieruje urzędnik *Registrar of Companies*. W Irlandii analogiczny urząd nosi nazwę *Companies Registration Office* (www.cro.ie). W Stanach Zjednoczonych spółki rejestruje się u sekretarza stanu (*Secretary of State*). Natomiast w Polsce spółki wpisywane są do rejestru przedsiębiorców (*Register of Entrepreneurs*), jednego z trzech rejestrów Krajowego Rejestru Sądowego (*National Court Register*), prowadzonego przez sądy rejestrowe i Ministerstwo Sprawiedliwości.

Do rejestracji spółki w Wielkiej Brytanii konieczne jest obecnie (tj. przed wejściem w życie ustawy CA 2006) złożenie oprócz *Memorandum* i *Articles*, formularza nr 10 (*Form 10*), określającego pierwszych dyrektorów, sekretarza (*secretary*) i proponowany adres siedziby

spółki, oraz formularza nr 12 (*Form 12*), zawierającego oświadczenie o spełnieniu wszystkich wymogów rejestracyjnych (*statutory declaration of compliance*).

Dokumenty wymagane do zarejestrowania spółki <i>company limited by shares</i>	
CA 1985	CA 2006
<i>Memorandum of Association</i>	<i>Memorandum of Association</i>
<i>Articles of Association</i>	<i>Articles of Association</i>
<i>Form 10</i>	<i>Application for registration</i>
<i>Form 12 – statutory declaration of compliance</i>	<i>Statement of capital and initial shareholdings</i>
	<i>Statement of proposed officers</i>
	<i>Statement of compliance</i>

Tabela 5. Dokumenty rejestracyjne w ramach CA 1985 i CA 2006.

Spółka wnosi opłatę za rejestrację w trybie zwykłym – *registration fee* lub ekspresowym – *premium service fee*, co poświadcza okrągła pieczęć na *Memorandum*. Pieczęć zawiera z reguły datę i napis „NC – £20 FEE PAID COMPANIES HOUSE”, w którym skrót „NC” oznacza „new corporation”, czyli nową osobę prawną. *Corporation* w terminologii brytyjskiej ma szersze znaczenie niż w angielszczyźnie amerykańskiej i oznacza osobę prawną. Następnie urząd rejestrowy wydaje spółce zaświadczenie o rejestracji (***certificate of incorporation***), które zawiera podstawowe informacje o spółce, w tym również jej numer rejestracyjny (*registered number*). Spółka publiczna musi poczekać na wydanie dodatkowego zaświadczenia, tzw. *trading certificate* (s. 761 CA 2006), umożliwiającego rozpoczęcie działalności i zaciąganie zobowiązań. W wyniku rejestracji spółka staje się *body corporate* (s. 16 CA 2006), tj. uzyskuje osobowość prawną (*corporate/legal personality*), zwaną również *juristic* lub *juridical personality* (Mayson i in. 2006: 3). Osoba fizyczna to najczęściej *natural person*.

Istnieje również możliwość kupienia gotowej spółki (*off-the-shelf company*) od podmiotu specjalizującego się w zakładaniu i odsprzedaży spółek (Dine 2005: 17). Spółki takie są „uśpione” (*dormant*) do czasu wykupienia przez klienta.

Osoba działająca w imieniu spółki przed jej rejestracją określana jest w terminologii brytyjskiej mianem ***promoter***, a w Stanach Zjednoczonych również *incorporator*. Jej zadaniem jest zarejestrowanie dokumentów założycielskich (*memorandum* i *articles*) w Companies House oraz zawarcie niezbędnych umów w imieniu nieistniejącej jeszcze spółki (*pre-incorporation contracts*). Po zarejestrowaniu spółki konieczne jest przeprowadzenie procesu *novation*, tj. zastąpienia umów nowymi, w których stroną jest utworzona spółka, ponieważ umowy zawarte przed rejestracją spółki nie są dla niej wiążące. Wynika to m.in. z różnic pomiędzy postrzeganiem spółki w organizacji. Jak podkreśla Glicz, w prawie angielskim nie ma pojęcia ‘spółka w organizacji’ czy ‘przedspółka’, a „faza organizacji spółki przed rejestracją nie ma znaczenia prawnego” (2007: 3); „until a company is registered it has no existence of any kind” (Dine 2005: 83). Z kolei prawo polskie (art. 11 KSH) przyznaje spółce w organizacji „szereg atrybutów osoby prawnej: posiada zdolność prawną, zdolność do czynności prawnych, zdolność sądową, posiada własny majątek” (Kidyba 2005: 146). Należy zatem uważać na termin *promotion*, który w odniesieniu do stadium organizacji spółki nie zawsze oznacza działania promocyjne, a organizację i tworzenie spółki, jak np. w następującym zdaniu z *Memorandum*: „to pay all costs, charges and expenses incurred in connection with the promotion and establishment of the company” [EFP (9) 2000: 221].

Przejdźmy teraz do omówienia poszczególnych postanowień *Memorandum* w dotychczasowym, tzw. „starym” formacie. W części początkowej określa się ***company name/registered name*** (US *corporate name*), czyli *firmę* (nazwę), pod którą spółka będzie zarejestrowana w rejestrze spółek prowadzonym przez Companies House. Firma spółki typu

private limited zawiera skrót Ltd (Limited), firma spółki *public limited* – plc, które to skróty stanowią integralną część firmy, odsyła do właściwego systemu prawnego i w związku z tym nie należy ich tłumaczyć. Spółki mogą w obrocie stosować inne nazwy niż te, pod którymi są zarejestrowane i są to tzw. *trading name/business name* (Mayson i in. 2006: 75; ODL). Użycie tego rodzaju nazw jest ściśle regulowane przez ustawę *Business Acts Name 1985*, której postanowienia zostaną zastąpione przez CA 2006. Odpowiednikiem amerykańskim *trading name* jest *assumed/fictitious (business) name* (BLD). Nazwę inną niż zarejestrowana firma poprzedza się zwrotem *trading as* (UK)/*doing business as* (US) lub skrótem *t/a* w wersji brytyjskiej i *DBA* lub *d/b/a* w wersji amerykańskiej, np. *Starbucks Corporation dba Starbucks Coffee Company*. Spółki używające *assumed name* w USA mają obowiązek ich zgłoszenia w odpowiednim urzędzie (*DBA filing*). Poniższa tabela przedstawia przykładowe zwroty z porównywalnych dokumentów założycielskich.

UK	US	PL
<i>The company's <u>name</u> is ...</i> <i>The name of the company is...</i>	<i>The <u>name</u> of the corporation is...</i>	<i>Spółka działa pod firmą ...</i> <i>Firmą spółki brzmi ...</i>

Tabela 6. Firma spółki.

Termin *company/corporate name* odnosi się do spółek kapitałowych. W przypadku spółek osobowych spotyka się *partnership/firm name*. Warto podkreślić, że *firm* jest „fałszywym przyjacielem”, ponieważ na ogół oznacza spółkę osobową niebędącą osobą prawną (cf. Garner 1995: 357). Polską *firmę* reguluje art. 43 kodeksu cywilnego (kc), który stanowi, że przedsiębiorca działa pod firmą, którą ujawnia się w odpowiednim rejestrze. Zgodnie z KSH firma powinna zawierać oznaczenie typu spółki (sp. z o.o. lub S.A.). Ponadto firma musi być określona w umowie/statucie spółki, a w razie niedopełnienia tego wymogu sąd rejestrowy może rozwiązać spółkę. A zatem *firma* jest funkcjonalnym ekwiwalentem *company/corporate name*, a więc nazwy, która jest określona w *Memorandum* i widnieje w rejestrze Companies House. Podobny termin, *name of the SE*, pojawia się jako odpowiednik *firmy* w rozporządzeniu w sprawie statutu spółki europejskiej. Jednak we wszystkich angielskich tłumaczeniach KSH zastosowano mylący ekwiwalent *business name*.

Przepisy prawa brytyjskiego zabraniają spółkom przyjmowania firm łudząco podobnych do nazw istniejących spółek. Jest to delikt (*tort*) zwany *passing-off*. Ustawa CA 2006 przewiduje ustanowienie nowej funkcji *company names adjudicator*, czyli arbitra ds. firm, do którego spółki będą mogły zgłaszać zagrożenie lub naruszenie prawa do firmy.

Memorandum musi ponadto określić terytorium, na którym będzie mieścić się siedziba spółki ***registered office***. Siedziba spółki pełni rolę adresu do doręczeń, na który wysyłane są wszelkie zawiadomienia ustawowe („A company must at all times have a registered office to which all communications and notices may be addressed”, s. 86 CA 2006) oraz adresu, pod którym przechowywana jest dokumentacja spółki. Dokładny adres siedziby zgłasza się w formularzu nr 10 (*intended situation of registered office*). W analogicznych amerykańskich dokumentach założycielskich należy podać dokładny adres (np. stan Delaware) lub wyłącznie nazwę hrabstwa (*county*) (np. stan Nowy Jork). Z kolei w polskich aktach założycielskich pojawia się oznaczenie miejscowości, w której mieści się siedziba: „siedzibą osoby prawnej jest miejscowość, w której ma siedzibę jej organ zarządzający” (art. 41 kc); może się również pojawić adres spółki stanowiący konkretyzację siedziby (Kidyba 2005: 79).

UK	US	PL
<i>The company's <u>registered office</u> is to be situated in</i>	<i>The <u>registered office</u> is to be located at No. ... Street, in the</i>	<i>Siedzibą spółki jest miasto stołeczne Warszawa.</i>

<i>England and Wales.</i>	<i>City of ..., in the County of ..., in the State of Delaware.</i>	
---------------------------	---	--

Tabela 7. Siedziba spółki.

W zdaniu „The company’s registered office is to be situated in England and Wales” podkreślony zwrot wprowadza niekiedy w konsternację początkujących tłumaczy, którzy przekładają zdanie przez liczbę mnogą jako „siedziby spółki mieszczą się w Anglii i w Walii” zamiast przez liczbę pojedynczą. W *Memorandum* określa się jedynie, czy siedziba będzie się mieścić w Anglii i Walii (traktowane jako jedno terytorium) czy w Szkocji. Jeżeli siedziba ma się mieścić w Walii (*Welsh company*), ten fakt może być odnotowany w *Memorandum*, jeżeli jednak w Anglii – stosuje się wyłącznie określenie „in England and Wales” (EFP 2000: 201).

Amerykański odpowiednik wyrazu *siedziba* jest bardziej problematyczny ze względu na fakt, iż spółki często rejestrują się w jednym stanie (*state of incorporation*), w którym mają siedzibę *registered office* (np. Delaware)/*legal address/office of the corporation*, ale działalność prowadzą w innym stanie, w którym mają *principal place of business* („the place of a corporation’s chief executive offices” BLD) czy *principal place of operations* – czyli miejsce wykonywania działalności gospodarczej. Według danych z urzędowej strony stanu Delaware ponad 50% spółek giełdowych, w tym 60% spółek z listy Fortune 500 ma siedzibę w tym stanie m.in. ze względu na przyjazne dla przedsiębiorców przepisy i procedury (z tego względu odniesienia do terminologii amerykańskiej w niniejszym artykule opierają się w dużej mierze na prawie spółek stanu Delaware, ponieważ jest ono dobrze znane wielu prawnikom amerykańskim). W terminologii amerykańskiej pojawia się również termin *corporate domicile*, definiowany przez BLD przede wszystkim jako miejsce, w którym spółka ma siedzibę lub – rzadziej – miejsce prowadzenia działalności: „the place considered by law as the center of corporate affairs, where the corporation’s functions are discharged; the legal home of a corporation, usu. its state of incorporation or the state in which it maintains its principal place of business”. Spółki w Stanach Zjednoczonych muszą ponadto podać dane pełnomocnika – osoby fizycznej lub prawnej – do doręczeń pism procesowych, czyli *registered agent* – zwanego również *resident agent*, *statutory agent* lub *agent for service of process*.

W angielskich tłumaczeniach KSH *siedziba* jest tłumaczona jako *seat* przez Translegis i Beck oraz *registered office* przez Zakamycze. Jak podkreśla Rossini, stosowanie *seat* w kontekście siedziby spółki jest błędem: „airplanes and stock exchanges have seats, companies do not” (1998: 118). Za funkcjonalnym ekwiwalentem *registered office* przemawia fakt, iż jest on powszechnie zrozumiały i stosowany również w terminologii unijnej, np. w rozporządzeniu nr 2157/2001, w którym został przetłumaczony jako *siedziba statutowa*.

Memorandum określa również przedmiot działalności spółki, czyli *objects* (UK) lub (*corporate*) *purposes* (US). Prowadzenie przez spółkę działalności wykraczającej poza zdefiniowany przedmiot określa się mianem *ultra vires* (*beyond the powers*) (Mayson i in. 2006: 83). Według ustawy CA 2006 przedmiot działalności spółki jest określany w *Articles*, a nie jak dotychczas w *Memorandum*. Jeżeli w *Articles* nie ma wzmianki o przedmiocie działalności, przyjmuje się, że jest on nieograniczony (s. 31). W polskich dokumentach pojawia się zwrot *przedmiot działalności spółki*, który stanowi „konkretyzację wspólnego celu, w jakim jest utworzona spółka” i który zastąpił termin *przedmiot przedsiębiorstwa* stosowany we wcześniejszej wersji KSH, tj. w Kodeksie handlowym z 1934 r. (Kidyba 2005: 80). Poniższa tabela przedstawia przykładowe zdania określające przedmiot działalności.

UK	US	PL
▪ <i>The Company’s <u>objects</u> are: the carriage of</i>	▪ <i>The purpose or <u>purposes</u> for which the corporation</i>	▪ <i>Przedmiotem działalności Spółki jest ...</i>

<i>passengers and goods in motor vehicles between such places as the company may from time to time determine and the doing of all such other things as are incidental or conducive to the attainment of that object.</i> ■ <i>objects for which the company is established are:</i>	<i>is formed/organized are ...</i> ■ <i>The purpose of the Company is to engage in any lawful act or activity for which corporations may be organized under the General Corporation Law of the State of Delaware.</i>	<i>transport towarów specjalizowanymi (PKD 60.24.A).</i> <i>drogowy pojazdami</i>
--	--	---

Tabela 8. Przedmiot działalności spółki

W polskich dokumentach przedmiot działalności jest często określany przy pomocy kodów Polskiej Klasyfikacji Działalności PKD. W brytyjskim *Memorandum* działalności nie są przypisane kody, ale w rocznych formularzach aktualizacyjnych *annual returns* (Form 363), w których spółki podają swoje aktualne dane na dzień sporządzenia formularza (*made-up date*) przedmiot działalności określa się przy pomocy kodów SIC (UK *Standard Industrial Classification of Economic Activities*).

W brytyjskich dokumentach założycielskich nie oznacza się czasu trwania spółki, natomiast takie adnotacje można spotkać w dokumentach amerykańskich i polskich.

UK	US	PL
-	<i>The corporation shall exist perpetually unless dissolved according to law.</i> <i>The period of its <u>duration</u> is perpetual.</i>	<i>Czas trwania spółki jest nieoznaczony/nieograniczony.</i> <i>Spółka została utworzona na czas nieoznaczony/nieokreślony.</i>

Tabela 9. Czas trwania spółki

Memorandum określa ponadto wysokość kapitału zakładowego *share capital* i jego podział na *shares*, tj. udziały (dla odpowiednika polskiej sp. z o.o.) lub akcje (dla odpowiednika S.A.) oraz ich wartość nominalną (*nominal/par value*). Warto podkreślić, że KSH posługuje się wyłącznie terminem *kapitał zakładowy* zarówno w odniesieniu do sp. z o.o., jak i S.A.

UK	US	PL
<i>The company's <u>share capital</u> is 100,000 pounds divided into 100,000 shares of one pound each.</i>	<i>The aggregate/total number of shares of all classes of <u>capital stock</u> which the Corporation is authorized to issue is 100,000 shares of the par value of \$1 per share.</i>	<i><u>Kapitał zakładowy</u> Spółki wynosi 100.000,- zł i dzieli się na 100.000 akcji na okaziciela o nominalnej wartości 1,- zł każda.</i>

Tabela 10. Kapitał zakładowy spółki.

Pod koniec *Memorandum* w starym formacie znajduje się oświadczenie założycieli o chęci zawiązania spółki („we wish to be formed into a company”) oraz zobowiązanie do objęcia określonej liczby udziałów/akcji w kapitale zakładowym („we agree to take the number of shares specified opposite our respective names”):

We, the subscribers to this memorandum of association, wish to be formed into a company pursuant to this memorandum; and we agree to take the number of shares specified opposite our respective names.

Tego rodzaju oświadczenie o przystąpieniu do spółki będzie stanowić kluczową treść *Memorandum* w nowym formacie. Słowo **subscriber** oznacza osobę podpisującą (sygnatariusza) *Memorandum*, a więc w rezultacie założyciela spółki (*founding/founder member*). Podpis składany jest na ogół w obecności świadka (*witness to the above signatures*).

I jeszcze trywialna uwaga na koniec: tłumacząc zwrot *names of subscribers* należy sprawdzić, czy założyciele są osobami fizycznymi → imiona i nazwiska założycieli czy osobami prawnymi → nazwa/firma założycieli.

Reasumując, znaczne różnice w makrostrukturze i funkcji dokumentów założycielskich spółek prawa angielskiego, amerykańskiego i polskiego, brak uzusu translacyjnego dla nieprzystających terminów oraz zmiana ich znaczenia sprawiają, że tłumaczenie *Memorandum of Association* jest tylko pozornie łatwym, za to bardzo pasjonującym zajęciem. Dokument ten dobrze obrazuje stały konflikt występujący w tłumaczeniach prawniczych pomiędzy wiernością tłumaczenia, wymagającą ukierunkowania na tekst źródłowy, a funkcjonalnością tłumaczenia, wymagającą ukierunkowania na tekst docelowy. Zadaniem tłumacza jest znalezienie złotego środka dostosowanego do sytuacji komunikacyjnej.

Wykaz aktów prawnych

Companies Act 2006 <www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/pdf/ukpga_20060046_en.pdf> i
Explanatory Notes
<http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2006/en/ukpgaen_20060046_en.pdf>.
General Corporation Law of the State of Delaware. Title 8
<http://delcode.delaware.gov/title8/c001/index.shtml#P-1_0>.
Kodeks Spółek Handlowych. Polish Commercial Companies Code (2006). Wyd. 4. Tł. K. Michałowska. Warszawa: C.H. Beck.
Kodeks Spółek Handlowych. Polish Code of Commercial Partnerships and Companies (2004). CD-ROM. Tł. E. Gołębiowska, A. Setkowicz-Ryszka. Tepis/Rzeczpospolita.
Kodeks Spółek Handlowych. Code of Commercial Companies (2004). Wyd. 2. Tł. R. Bem, E. Kucharska, J. Marynowicz, A. Mączka. Kraków: Zakamycze.
Rozporządzenie Rady (WE) nr 2157/2001 z dnia 8 października 2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE) (Dz.U. L 294 z 10.11.2001, str. 1-21)
Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny
<<http://isip.sejm.gov.pl/servlet/Search?todo=open&id=WDU19640160093>>.

Wykaz słowników i encyklopedii

EFP: *Encyclopedia of Forms and Precedents*, t. 9, *Companies: Part 1*, 2000 Reissue. LexisNexis.
BLD: *Black's Law Dictionary*. (red.) B. A. Garner. Wyd. 8. 2004. St. Paul: West Group.
ODL: *Oxford Dictionary of Law*. (red.) E. A. Martin, J. Law. 2006. Oxford: OUP.

Bibliografia

Biel, Ł. (2007), „Analiza porównawcza nazw spółek w prawie polskim, angielskim i amerykańskim w wybranych słownikach”, *Lingua Legis* 15, 65-74.
Birds, J. i in. (2004), *Boyle and Birds' Company Law*. Wyd. 5. Bristol: Jordans Ltd.
Dine, J. (2005), *Company Law*. Wyd. 5. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
Garner, B. A. (1995), *A Dictionary of Modern English Usage*. Wyd. 2. Oxford: OUP.

- Glicz, M. (2007), „Europejska spółka akcyjna w stadium organizacji” <http://usfiles.us.szc.pl/pliki/plik_1190293121.doc>.
- Gubby, H. (2004), *English Legal Terminology: Legal Concepts in Language*. Haga: Boom Juridische uitgevers.
- Kidyba, A. (2005), *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*. Wyd. 4. Warszawa: C.H. Beck.
- Kierzkowska, D. (2002), *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Wydawnictwo Tēpis.
- Lowry, J., A. J. Dignam (2006), *Company Law*. Wyd. 3. Warszawa: LexisNexis.
- Mayson, S. W., D. French, Ch. Ryan (2006), *Mayson, French and Ryan on Company Law 2006-07*. Wyd. 23. Oxford: OUP.
- Potrzeszcz, R., T. Siemiątkowski (red.) (2003), *Komentarz do Kodeksu spółek handlowych. Spółka akcyjna i przepisy karne*. Tom 1. Warszawa: LexisNexis.
- Rossini, Ch. (1998), *English as a Legal Language*. London: Kluwer Law International.

SUMMARY

The article discusses the basic terminology connected with the formation and incorporation of companies limited by shares in the United Kingdom. The main focus is placed on the *Memorandum of Association* and changes in its prescribed content and status under the new Companies Act 2006, i.e., the so-called new-style *Memorandum*. The semantic field of the *Memorandum* is described with reference to the complementary document, *Articles of Association*, as well as to two parallel Polish documents *umowa sp. z o.o.* and *statut S.A.* The remaining part of the article examines registration terminology and major terms of the old-style *Memorandum*, including *company name*, *objects*, *registered office*, *subscriber*, and *promoter*.